

JEL: H 11, H 80, L 10, L 83, O 10

Єрко Ірина, к. геогр. н., доцент кафедри туризму та готельного господарства
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
<https://orcid.org/0000-0002-5395-7557>
ierko@vnu.edu.ua

Ierko Iryna, Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
Lesya Ukrainka
Volyn National University
<https://orcid.org/0000-0002-5395-7557>
ierko@vnu.edu.ua

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Досліджено наявний теоретичний досвід в сфері існуючих теорій щодо розвитку туристичної індустрії та забезпечення її конкурентоспроможності. Проаналізовано підходи та еволюцію теорії туристичної індустрії. З оголошення воєнного стану в Україні ситуація в сфері туризму значно змінилася. Встановлено, що руйнування туристичного потенціалу окремих регіонів держави призвело до згортання об'єктів туристичної індустрії, втрати їх потенційних можливостей надавати туристичні послуги та переміщення у більш безпечні регіони. Таким чином, туристична індустрія потребує трансформації та нових підходів до забезпечення її конкурентоспроможності в умовах воєнного стану та у повоєнний період. Ядром теорії туристичної індустрії є концепція локалізації місць туристичних потоків, модель туристичної дестинації «6А», модель інтерпретації циклу еволюції туристичного регіону, модель організації ринку послуг сільського туризму, модель розвитку туризму на основі регіональних туристичних комплексів, модель розвитку індустрії туризму за рівнем освоєності ринку, концепція державної політики у сфері курортної справи, концепція державного впливу на розвиток рекреаційної сфери регіону. Відповідно до теорії еволюції туристичної індустрії, проведені дослідження дозволили виокремити такі концептуальні засади трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії як: синергетичний ефект від взаємодії елементів туристичної системи, безпека середовища, відтворювальні процеси в сфері туристичної індустрії, державно-приватне партнерство. Мета статті полягає у дослідженні еволюції поглядів на трансформацію конкурентного потенціалу теорії туристичної індустрії. Аналіз теорії туристичної індустрії має вагомий вклад у її розвиток, забезпечення її конкурентоспроможності на різних рівнях управління. Ця теорія стане однією із ключових при визначенні основоположних постулатів функціонування моделі формування та розвитку конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії.

Ключові слова: туристична індустрія, туризм, туристична сфера, конкурентний потенціал, трансформація, конкурентоспроможність.

EVOLUTION OF VIEWS ON THE TRANSFORMATION OF COMPETITIVE POTENTIAL THE TOURISM INDUSTRY

The available theoretical experience in the field of existing theories regarding the development of the tourism industry and ensuring its competitiveness was studied. The approaches and evolution of the theory of the tourism industry are analyzed. Since the declaration of martial law in Ukraine, the situation in the field of tourism has changed significantly. The destruction of the tourist potential of certain regions of the state led to the collapse of tourist industry facilities, the loss of their potential opportunities to provide tourist services and relocation to safer regions. Thus, the tourism industry needs transformation and new approaches to ensure its competitiveness in the conditions of martial law and in the post-war period. The core of the theory of the tourism industry is the concept of localization of places of tourist flows, the model of the tourist destination "6A", the model of the interpretation of the cycle of the evolution of the tourist region, the model of the organization of the market of rural tourism services, the model of the development of tourism based on regional tourist complexes, the model of the development of the tourism industry according to the level of development of the market, the concept of state policy in the field of resort affairs, the concept of state influence on the development of the recreational sphere of the region. In accordance with the theory of the evolution of the tourism industry, the conducted research made it possible to single out such conceptual foundations of the transformation of the competitive potential of the entities of the tourism industry as: the synergistic effect of the interaction of the elements of the tourism system, environmental safety, reproductive processes in the field of the tourism industry, public-private partnership. The purpose of the article is to study the evolution of views on the transformation of the competitive potential of the tourism industry theory. Analysis of the theory of the tourism industry has a significant contribution to its development, ensuring its competitiveness at various levels of management. This theory will become one of the

key ones in determining the basic postulates of the functioning the model of formation and development of the competitive potential the tourism industry subjects.

Key words: *tourism industry, tourism, tourism sphere, competitive potential, transformation, competitiveness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах воєнного стану, Україна в цілому та суб'єкти господарювання потребують застосування трансформаційних підходів до управління економічними процесами та явищами у різних сферах життєдіяльності. Інструменти та важелі, які були актуальними у довоєнний період, нині втратили свою дію та можливість регулювати економічні процеси в усіх сферах суспільства як на мікрорівні, такі на мезо- та мікрорівнях. Вагоме місце у даних процесах займає туристична індустрія, за оцінками Всесвітньої ради з подорожей і туризму внесок туризму у світовий ВВП у 2018 році склав 10,4% світового ВВП або 8,3 трильйона доларів. Кожна десята вакансія у світі пов'язана з туризмом, в якому залучено близько 313 мільйонів людей (WTTC). Дослідження еволюцію поглядів на трансформацію конкурентного потенціалу теорії туристичної індустрії забезпечить її конкурентоспроможність в умовах воєнного стану та у повоєнний період.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематиці теорії туристичної індустрії було приділено у багато уваги вітчизняними та зарубіжними науковцями, саме: К. Осипенко розглядає просторову таксономічну модель розвитку туристичної індустрії, Ю. Грицьку-Андрієш досліджує модель організації ринку послуг сільського туризму, С. Нездоймінов аналізує модель розвитку туризму на основі регіональних туристичних комплексів, О. Любіцева розглядає модель розвитку індустрії туризму за рівнем освоєності ринку, О. Шаптала досліджує концепцію державної політики у сфері курортної справи, П. Гаман розглядає концепцію державного впливу на розвиток рекреаційної сфери регіону. У працях С. Gunn бачимо дослідження концепції фундаментальної туристичної системи, N. Leiper розглядає парадигму туристичної дестинації, D. Snerenger аналізує концепцію локалізації місць туристичних потоків, О. Йоргенсен пропонує модель туристичної дестинації «6А», R. Butler розглядає модель інтерпретації циклу еволюції туристичного регіону,. Аналіз дослідження теорії туристичної індустрії складає її еволюційну трансформацію та потребує удосконалення нових підходів до забезпечення її конкурентоспроможності в умовах воєнного стану та у повоєнний період.

Цілі статті полягають у дослідженні еволюції поглядів на трансформацію конкурентного потенціалу теорії туристичної індустрії.

Методи та методологія дослідження. У дослідженні використано як загальнонаукові так і спеціальні методи, а саме методи аналізу та синтезу, метод узагальнення, методи аналізу фактів, методи системно-функціонального підходу, метод класифікації, метод систематизації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Починаючи з 2022 року в період оголошення воєнного стану в Україні ситуація значно змінилася. Руйнування туристичного потенціалу окремих регіонів держави призвело до згорання об'єктів туристичної індустрії, втрати їх потенційних можливостей надавати туристичні послуги та переміщення у більш безпечні регіони. Таким чином, туристична індустрія потребує трансформації та нових підходів до забезпечення її конкурентоспроможності в умовах воєнного стану та у повоєнний період.

У своїх дослідженнях Осипенко К.В. акцентує увагу на актуальності розвитку туристичної індустрії, яка на думку автора, «може виступати рушійною силою для одночасного розвитку глобалізаційних процесів та регіонів» (Осипенко, 2017). Автор наводить концептуальний підхід до розподілу територій за такими ознаками, як просторова таксономічна модель (магарегіони, мікрорегіони і мікрорегіони), а також з точки зору ієрархічної просторової структури (географічний підхід, інтеграційний

підхід, відтворювальний підхід та кластерний підхід). В подальшому автор виділяє концепцію інтегрування усіх суб'єктів туристичної індустрії з метою забезпечення кількісного та якісного зростання економіки відповідних територій: у глобальному, національному або регіональному вимірах. Інтеграція усіх суб'єктів туристичної індустрії дозволяє створити якісний туристичний продукт та позиціонувати територію (на мікро-, мезо- та макрорівнях) із високим туристичним потенціалом. З іншої сторони, інтеграція усіх учасників туристичної індустрії дозволить створити позитивний *синергетичний ефект* та забезпечити покращення якості надання туристичних послуг населенню.

У своїй праці С.А. Gunn описала концепцію «фундаментальної туристичної системи», що включає в себе п'ять підсистем: туристи, транспорт, атракції, засоби обслуговування та інформаційно-управлінську складову (Gunn, 1979). Ефективна взаємодія усіх елементів туристичної системи дозволить створити *синергетичний ефект* та комплексно задовольнити туристичні потреби споживачів. Дана концепція лягла в основу розробки подальших теорій та гіпотез щодо розвитку туристичної індустрії.

Так, в продовження описаної вище концепції, N. Leiper розробив парадигму, в основу якої було покладено поняття «туристична дестинація» (Leiper, 1979 р.). Модель туристичної дестинації за Н. Лейпером включала такі основні елементи як: території, які генерують та приймають туристичні потоки, транзитну територію, туристичну дестинацію та зовнішнє середовище (Leiper, 1979 р.). Проте, даний підхід зазнав критики з позиції уніфікування елементів зовнішнього середовища по відношенню до територій, які виконують різну роль в процесі руху туристичних потоків. Ми погоджуємось в даному аспекті та вважаємо, що елементи зовнішнього середовища мають бути диверсифікованими та будуть мати різну силу впливу на території, які продукують туристичні продукти, або ж приймають туристів. R. Prosser запропонував власний підхід до розгляду туристичного середовища, де його елементи розглядались в контексті сервісу та засобів обслуговування; атракцій; населення та культури туристської дестинації (Davidson, Maitland, 1997). Дослідження таких чинників дозволить виявити небезпечні стани в сфері туризму та прийняти превентивні заходи щодо усунення, або мінімізації негативного впливу чинників зовнішнього середовища на функціонування туристичної індустрії.

S. Vargo, R. Lusch пропонують споживчу концепцію розвитку туризму, за якої виділяють модель «сервіс-домінантної» логіки («SD logic»), при якій «споживач сприймається як партнер («cocreator») туристичного продукту і процесу надання послуг» (Vargo, Lusch, 2008). В даному контексті реалізується модель «C2C», де турист не лише споживає продукт (послугу), а бере участь у просуванні та реалізації дестинації на туристичному ринку.

D. Snerpenge сформував концепцію локалізації місць, де найбільші туристичні потоки та об'єкти туристичної індустрії, як туристичну дестинацію, яка отримала назву «скарбниця сенсів» (Snerpenge, 2007). Таким чином, туристи самі визначають місце локалізації для отримання туристичного продукту, де вони можуть задовольнити свої інтереси.

J. Saarinen вважає, що «туристична дестинація – це динамічна, соціально сконструйована за допомогою дискурсивних практик (у тому числі конфліктуючих, конкуруючих) просторова структура» (Saarinen 2004 р.). Тут науковець виділяє дві туристичні дестинації: «дискурс регіону» і «дискурс розвитку», які взаємопов'язані між собою.

О. Йоргенсеном, К. Купером, Д. Флетчером розроблено модель туристичної дестинації «БА», яка містить шість елементів: туристичні ресурси, пам'ятки, розваги, транспортна та інформаційна доступність, інфраструктура надання туристичних послуг, супутній сервіс, організація діяльності туристів та формування туристичного продукту» (Йоргенсен, Купер, 2006)

Р.В. Батлером розроблено «модель інтерпретації циклу еволюції туристичного регіону, яка ґрунтується на продуктових концепціях еволюційного циклу туристичного

регіону» (Батлер, 2006). Дана модель передбачає такі стадії розвитку туристичної індустрії як розвідка, залучення, розвиток, зміцнення, стагнація і заключна стадія (оновлення, стабілізація або занепад). В якості оціночних критеріїв віднесення до тієї чи іншої стадії розвитку є динаміка туристичних потоків, динаміка стану природного середовища та туристичної інфраструктури; рівень сприйняття місцевим населенням туристів.

В свою чергу, Ю. Грицку-Андрієш розроблено трирівневу модель організації ринку послуг сільського туризму, «у центрі якої територіальна громада, соціокультурний рівень і місцева господарська система. На другому рівні знаходяться безпосередньо учасники ринку, а саме: агрооселі, громадські організації, туристичний бізнес і медіа. Вони безпосередньо впливають на центр моделі та мають тісні зв'язки із зовнішнім середовищем» (Грицку-Андрієш, 2011). Дана модель є актуальною на етапі визначання тих проблем та сильних сторін, які існують в сфері туризму на рівні територіальної громади. За рахунок наявних контактів між різними стейкхолдерами можна сформувати ефективний туристичний бізнес (туристичну індустрію) в межах певної території.

С. Нездоймінов запропонував «концептуальні підходи до визначення напрямів розвитку рекреації і туризму в локальних районах туристичного регіону на засадах активізації підприємницької діяльності шляхом утворення кластерних територіально-виробничих форм сільського туризму з метою сприяння соціально-економічного розвитку регіону, відтворювання продуктивних сил» (Нездоймінов, 2010). Згідні із науковцем, кластери є інтегруючими утвореннями, які здатні з однієї сторони, сформувати ядро туристичного потенціалу конкретної території, а з іншої - залучити усіх зацікавлених сторін до розвитку туристичної індустрії. Такими сторонами можуть бути органи влади, територіальні громади, інвестори, споживачі туристичних послуг, суб'єкти туристичної індустрії, страхові компанії, навчальні заклади, які здійснюють підготовку фахівців в сфері туризму. Це дозволить сформувати конкурентні переваги суб'єктам туристичної індустрії та надавати якісні туристичні послуги. З іншої сторони, інтеграція усіх учасників туристичної індустрії у кластер дозволить збільшити кількість туристичних продуктів, покращити якість туристичних послуг, та на цій основі отримати *синергетичний ефект* від такої взаємодії.

Подібної думки притримується В. Стойка, який запропонував «підхід щодо формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку туризму на основі регіональних туристичних комплексів, які виступають групою взаємопов'язаних підприємств і структур туристичної індустрії та інших галузей, що взаємодіють і взаємодоповнюють один одного при створенні комплексного туристичного продукту» (Стойко, 2011). Таким чином, зі слів науковця, варто суб'єктам туристичної індустрії об'єднуватися задля створення якісного туристичного продукту та забезпечення конкурентоспроможності в сфері туристичної індустрії на національному та міжнародному ринках, що дозволить, в свою чергу, отримати *синергетичний ефект від створення туристичного продукту*.

У своїх дослідженнях О. Любіцева розробила «типологію національних туристичних ринків і моделей розвитку індустрій туризму за рівнем освоєності ринку». Такий підхід дозволяє оцінити конкурентоспроможність туристичної індустрії, в основу якої покладено рівень освоєності туристичного ринку. Різні рівні конкурентоспроможності суб'єктів туристичної індустрії утворюють їх типологізацію, та потребують розробки напрямів трансформації їх туристичного потенціалу. Водночас, дослідником було зосереджено увагу на такому аспекті як роль держави у регулюванні процесів розвитку туристичної індустрії і зазначено наступне «...збурення проведення неоліберальної чи протекціоністської державної туристичної політики в цілому призводить до поляризації туристичного процесу й фіксується його багато ярусністю..., тоді як перманентне реформування інституційно-організаційної підсистеми індустрії туризму країни значно ускладнює проведення послідовної туристичної політики й не стимулює розвиток інвестиційного процесу» (Любіцева, 2003).

Роль державного регулювання у процесах забезпечення розвитку туристичної індустрії було розглянуто О. Шапталю, якою було запропоновано «концепцію

державної політики у сфері курортної справи, спрямовану на динамічний розвиток та ефективне використання всіх її можливостей, а також механізми взаємовідносин органів влади з лікувально-профілактичними закладами різних форм господарювання» (Шаптала, 2005). В межах реалізації даного підходу можна реалізувати *концепцію державно-приватного партнерства*, яка дозволить об'єднати зусилля органів влади та приватного бізнесу (суб'єктів туристичної індустрії) щодо забезпечення позитивних трансформаційних зрушень на територіях, туристичний потенціал яких був зруйнований внаслідок воєнних дій. Такі території потребують особливої державної підтримки в напрямі відновлення їх потенціалу до розвитку туристичної індустрії та формування конкурентних переваг даної сфери.

Вагомим доробком у даному напрямі є дослідження П. Гамана, який розробив «наукову концепцію державного впливу на розвиток рекреаційної сфери регіонів, яка базується на перенесенні центру управління безпосередньо на місця й залученні всіх учасників господарської діяльності за економічним, соціальним, демографічним, екологічним, поселенським і науково-технічним напрямками» (Гаман, 2009). Виходячи із цієї концепції акцент щодо управління туристичною індустрією зміщується на конкретні території. Водночас, у цій концепції також зосереджувалась увага на *відтворювальних процесах* як необхідній передумові формування туристичного потенціалу території, забезпеченні раціонального природокористування. У центрі усіх відтворювальних процесів повинна бути людина та «кінцевою метою яких повинне стати розширене відтворення фізично здорової, творчо активної, вільної й політично рівноправної особистості» (Гаман, 2009). Науковцем зазначається, що основною метою формування державної політики в сфері туристичної індустрії є максимальне задоволення потреб споживачів у туристичних послугах. Як видно, науковцем, з однієї сторони, робиться акцент та соціальній складовій через задоволення потреб соціуму у туристичних послугах, з іншої – на екологічній сфері через ефективне використання ресурсів та їх відтворення. Вважаємо, що в межах даного підходу можна вести мову про *сталій розвиток туристичної індустрії*, що передбачає збалансування соціальної, екологічної та економічної складових у даній сфері

В продовження даної ідеї, О. Поліщуком було розроблено концепцію «державного регулювання діяльності суб'єктів туристичної сфери на основі комплексного підходу у вирішенні економічних і соціальних проблем у напрямі детінізації туристичного бізнесу, яка включає реалізацію стратегії підтримки підприємництва у сфері туризму України» [6]. Основним акцентом даної концепції було усунення процесів детінізації в туристичній індустрії через застосування вираженого інструментарію державного регулювання. Це дозволить збільшити надходження доходів у бюджет відповідного рівня від здійснення туристичної діяльності. Автором пропонується підхід до обґрунтування вибору стратегії державного регулювання туристичного бізнесу, яка містить у собі такі основні елементи як правове регулювання стимулювання легалізації діяльності суб'єктів туристичної індустрії; оптимізовану систему оподаткування суб'єктів туристичної індустрії та застосування безготівкових форм розрахунків в процесі надання туристичних послуг (Поліщук, 2009).

Таким чином, проведені дослідження еволюції поглядів на трансформацію конкурентного потенціалу туристичної індустрії представимо у таблиці 1.

Відповідно до теорії туристичної індустрії, проведені дослідження дозволили виокремити такі концептуальні засади трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії як:

- синергетичний ефект від взаємодії елементів туристичної системи;
  - безпека середовища;
  - відтворювальні процеси в сфері туристичної індустрії;
- державно-приватне партнерство.

Таблиця 1

Еволюція поглядів на трансформацію конкурентного потенціалу теорії туристичної індустрії (складено автором)

Теорія	Представник	Сутність теорії	Елементи туристичної індустрії	Постулати (авторський доробок)
Концепція локалізації місць туристичних потоків	Осипенко К.В.	Розподіл територій на магарегіони, мікрорегіони і мікрорегіони; інтегрування усіх суб'єктів туристичної індустрії	Суб'єкти туристичної індустрії	Позитивний синергетичний ефект
Концепція «фундаментальної туристичної системи»	C.A. Gunn	Забезпечення взаємодії усіх елементів туристичної системи	Туристи, транспорт, атракції, засоби обслуговування та інформаційно-управлінська складова	Синергетичний ефект від взаємодії елементів туристичної системи
Парадигма туристичної дестинації	Leiper N.	Визначення території, яка є привабливою для туристів	Території, які генерують та приймають туристичні потоки, транзитна територія, туристична дестинація, зовнішнє середовище	Безпека середовища
Споживча концепція розвитку туризму	S. Vargo, R. Lusch	Реалізація моделі «C2C»	Споживач, туристичний продукт	Позитивний синергетичний ефект
Концепція локалізації місць	Sperenger, D.	Визначення місця локалізації туристичних потоків	Туристичні потоки, об'єкти туристичної індустрії	Надання якісних туристичних послуг
Модель туристичної дестинації «6A»	О. Йоргенсен, К. Купер, Д. Флетчер	Визначення території, яка є привабливою для туристів	Туристичні ресурси, транспортна та інформаційна доступність, туристична інфраструктура, супутній сервіс, туристичний продукт	Надання якісних туристичних послуг
Модель інтерпретації циклу еволюції туристичного регіону	Butler R.	Визначення стадій розвитку туристичної індустрії	Туристичні потоки, навколишнє середовище, туристична інфраструктура	Надання якісних туристичних послуг
Модель організації ринку послуг сільського туризму	Ю. Грицку-Андрієш	Виокремлення територіальної громади, соціокультурного рівня та місцевої господарської системи	Агрооселі, громадські організації, туристичний бізнес й медіа	Концепція державно-приватного партнерства в сфері туристичної індустрії
Модель розвитку туризму на основі кластерів	Нездоймінов С. Г.	Утворення кластерних територіально-виробничих форм сільського туризму	Суб'єкти туристичної індустрії	Позитивний синергетичний ефект

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
Модель розвитку туризму на основі регіональних туристичних комплексів	Стойка В. О.	Формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку туризму	Суб'єкти туристичної індустрії	Синергетичний ефект від створення туристичного продукту
Модель розвитку індустрій туризму за рівнем освоєності ринку	Любіцева О. О.	Визначенні рівнів освоєності туристичного ринку	Суб'єкти туристичного ринку	Надання якісних туристичних послуг
Концепція державної політики у сфері курортної справи	Шаптала О. С.	Створення ефективного механізму взаємовідносин в системі «органи влади-суб'єкти господарювання»	Суб'єкти туристичної індустрії	Концепція державно-приватного партнерства в сфері туристичної індустрії
Концепція державного впливу на розвиток рекреаційної сфери	Гаман П. І.	Перенесення центру ваги управління з державного на місцевий рівень, максимальне задоволення потреб споживачів у туристичних послугах	Суб'єкти туристичної індустрії	Відтворювальні процеси в сфері туристичної індустрії, сталий розвиток туристичної індустрії
Концепція державного регулювання діяльності суб'єктів туристичної сфери	Поліщук А. О.	Детінізація туристичного бізнесу	правове регулювання стимулювання легалізації діяльності суб'єктів туристичної індустрії; оптимізовану систему оподаткування суб'єктів туристичної індустрії та застосування безготівкових форм розрахунків в процесі надання туристичних послуг	Концепція державно-приватного партнерства в сфері туристичної індустрії

Висновки, обговорення та рекомендації. Аналіз теорії туристичної індустрії має вагомий вклад у її розвиток, забезпечення її конкурентоспроможності на різних рівнях управління. Ця теорія стане однією із ключових при визначенні основоположних постулатів функціонування моделі формування та розвитку конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії.

Авторські внески:

Концептуалізація: Єрко Ірина
 Зберігання даних: Єрко Ірина
 Формальний аналіз: Єрко Ірина
 Придбання фінансування: Єрко Ірина
 Розслідування: Єрко Ірина
 Методика: Єрко Ірина
 Ресурси: Єрко Ірина
 Нагляд: Єрко Ірина
 Підтвердження: Єрко Ірина
 Візуалізація: Єрко Ірина
 Написання: Єрко Ірина

Список бібліографічного опису:

1. Гаман П. І. Державне регулювання розвитку рекреаційної сфери Карпатського регіону України: автореф. дис. ... д.держ.упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Київ, 2009. 40 с.
2. Грицьку-Андрієш Ю. П. Соціально-економічні особливості та основні напрями розвитку сільського туризму в регіоні: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Чернігів, 2011. 16 с.
3. Любіцева О. О. Геопросторова організація туристичного процесу: автореф. дис. ... д.геогр.н.: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія». Київ, 2003. 29 с.
4. Нездоймінов С. Г. Напрями і форми розвитку рекреації та туризму в регіоні на засадах активізації підприємницької діяльності: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Одеса, 2010. 19 с.
5. Осипенко К. В. Розвиток міжнародної конкурентоспроможності туристичних регіонів світу : монографія. К. : СПД Чалчинська Н.В., 2017. 219 с.
6. Поліщук А. О. Державне регулювання детінізації туристичного бізнесу: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Запоріжжя, 2009. 20 с.
7. Стойка В. О. Науково-практичні засади інвестування туристичної галузі: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Чернігів, 2011. 19 с.
8. Ткаченко, Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. К.: КНТЕУ, 2006. 537 с.
9. Шаптала О. С. Державне управління сферою рекреаційного обслуговування в Автономній Республіці Крим в умовах ринкових відносин: автореф. дис. ... д.держ.упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Київ, 2005. 36 с.
10. Butler, R. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Re-sources. *Canadian Geographer*, 2006, vol. 24, pp. 5–12.
11. Davidson, R., Maitland R. Tourism destinations. London, *Hodder & Stoughton*, 1997, pp.4.
12. Gunn, C.A. Tourism Planning. New York: Crane, *Russack and Co.*, 1979.
13. Leiper N. The framework of tourism. *Annals of Tourism Research*. 1979. № 6. P. 390-407.
14. Snepenger, D., Snepenger M., Dalbey M., Wessol A. Meanings and Consumption Characteristics or Places at a Tourism Destination. *Journal of Travel Research*, 2007, no. 45 (3), pp. 310–321.
15. Saarinen, J. Destinations in change: the transformation process of tourist destinations. *Tourist Studies*, 2004, no. 4 (2), pp. 161–179.
16. Travel & tourism economic impact 2018, *World Travel & Tourism Council (WTTC)*. URL: <https://www.wttc.org/media/files/reports/economic-impactresearch/regions-2018/world2018.pdf> (date of access: 22.05.2023).
17. Vargo, S.L., Lusch R.F. Service-dominant logic: continuing the evolution. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2008, no. 36 (1), pp. 1–10.

References

1. Gaman P. I. (2009) Derzhavne reguluvannya rozvytku rekreacijnoyi sfery` Karpats`kogo regionu Ukrainy` [State regulation of the development of the recreational sphere of the Carpathian region of Ukraine]: avtoref. dy`s. ... d.derzh.upr.: specz. 25.00.02 «Mexanizmy` derzhavnogo upravlinnya». Ky`yiv, 40 p. (in Ukrainian)
2. Gry`czku-Andriyesh Yu. P. (2011) Social`no-ekonomichni osobly`vosti ta osnovni napryamy` rozvy`tku sil`s`kogo tury`zmu v regioni [Socio-economic features and main directions of development of rural tourism in the region]: avtoref. dy`s. ... k.e.n.: specz. 08.00.05 «Rozvy`tok produkty`vny`x sy`l i regional`na ekonomika». Chernigiv, 16 p. (in Ukrainian)
3. Lyubiceva O. O. (2003) Geoprostorova organizaciya tury`sty`chnogo procesu [Geospatial organization of the tourist process]: avtoref. dy`s. ... d.geogr.n.: specz. 11.00.02 «Ekonomichna ta social`na geografija». Ky`yiv, 29 p. (in Ukrainian)

4. Nezdojminov S. G. (2010) Napryamy` i formy` rozvy`tku rekreaciyi ta tury`zmu v regioni na zasadaх akty`vizaciyi pidpry`yemny`cz`koyi diyal`nosti [Directions and forms of development of recreation and tourism in the region based on the activation of entrepreneurial activity]: avtoref. dy`s. ... k.e.n.: specz. 08.00.05 «Rozvy`tok produkty`vny`x sy`l i regional`na ekonomika». Odesa, 19 p. (in Ukrainian)
5. Osy`penko K. V. (2017) Rozvy`tok mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti tury`sty`chny`x regioniv svitu [Development of international competitiveness of tourist regions of the world]: monografiya. K. : SPD Chalchy`ns`ka N.V., 219 p. (in Ukrainian)
6. Polishhuk A. O. (2009) Derzhavne regulyvannya detinizaciyi tury`sty`chnogo biznesu [State regulation of detinization of tourist business]: avtoref. dy`s. ... k.e.n.: specz. 08.00.03 «Ekonomika ta upravlinnya nacional`ny`m gospodarstvom». Zaporizhzhya, 20 p. (in Ukrainian)
7. Stojka V. O. (2011) Naukovo-prakty`chni zasady` investuvannya tury`sty`chnoyi galuzi [Scientific and practical principles of investing in the tourism industry]: avtoref. dy`s. ... k.e.n.: specz. 08.00.03 «Ekonomika ta upravlinnya nacional`ny`m gospodarstvom». Chernigiv, 19 p. (in Ukrainian)
8. Tkachenko, T.I. Staly`j (2006) Rozvy`tok tury`zmu: teoriya, metodologiya, realiyi biznesu [Sustainable development of tourism: theory, methodology, business realities]: monografiya. Kyiv: KNTEU, 537 p. (in Ukrainian)
9. Shaptala O. S. (2005) Derzhavne upravlinnya sferoyi rekreacijnogo obslugovuvannya v Avtonomnij Respublicij Kry`m v umovax ry`nkovy`x vidnosy`n [State management of the field of recreational services in the Autonomous Republic of Crimea under market conditions]: avtoref. dy`s. ... d.derzh.upr.: specz. 25.00.02 «Mexanizmy` derzhavnogo upravlinnya». Kyiv, 36 p. (in Ukrainian)
10. Butler, R. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Re-sources. *Canadian Geographer*, 2006, vol. 24, pp. 5–12.
11. Davidson, R., Maitland R. Tourism destinations. London, *Hodder & Stoughton*, 1997, pp.4.
12. Gunn, C.A. Tourism Planning. New York: Crane, *Russack and Co.*, 1979.
13. Leiper N. The framework of tourism. *Annals of Tourism Research*. 1979. № 6. P. 390-407.
14. Snepenger, D., Snepenger M., Dalbey M., Wessol A. Meanings and Consumption Characteristics or Places at a Tourism Destination. *Journal of Travel Research*, 2007, no. 45 (3), pp. 310–321.
15. Saarinen, J. Destinations in change: the transformation process of tourist destinations. *Tourist Studies*, 2004, no. 4 (2), pp. 161–179.
16. Travel & tourism economic impact 2018, *World Travel & Tourism Council (WTTC)*). URL: <https://www.wttc.org/media/files/reports/economic-impactresearch/regions-2018/world2018.pdf> (date of access: 22.05.2023).
17. Vargo, S.L., Lusch R.F. Service-dominant logic: continuing the evolution. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2008, no. 36 (1), pp. 1–10.

Отримано: 02.09.2023

Прийнято: 27.09.2023

Опубліковано: 20.10.2023